



Dr.
Esin YÜZBAŞI

esinn-38@hotmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0685-6120>

Sorumlu Yazar
Corresponding Author



Prof. Dr.
Bayram AKÇA

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,
abayram@mu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7396-3498>

Başvuruda bulundu. Kabul edildi.
Applied Accepted
Eser Geçmişi / Article Past: 05/11/2020 24/11/2020

Araştırma Makalesi

DOI: <http://dx.doi.org/10.21551/jhf.821927>

Research Paper

Orjinal Makale / Original Paper

Çok Partili Siyasete Geçiş ile Demokrat Parti Döneminde Isparta'da Milletvekili Seçimleri*

*Parliamentary Elections in Isparta During the Democratic Party Period
with the Transition to Multi-Party Politics*

Öz

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte tek partili sistem ile yönetilen Türkiye'de, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) 1946 yılına kadar tek parti olarak ülkeyi yönetmiştir. 1946 yılında çok partili siyasete geçiş ile birlikte 1946-1950 yılları arasında CHP ve DP iktidar olmak için büyük çaba sarf etmişlerdir. 1946 yılında yapılan milletvekili seçimlerinde Türkiye genelinde DP çok iyi bir sınav vermese de 1950, 1954, 1957 yıllarında yapılan milletvekili seçimlerinde yarışı birinci olarak bitirmiş ve 1950-1960 yılları arasında Türkiye'nin siyasetine DP yön vermiştir. 1946 milletvekili seçimlerinde Türkiye genelinde 61 milletvekili çıkaran DP, Isparta'dan hiç milletvekili çıkaramamış ancak Türkiye genelinde DP'nin lider olduğu 1950, 1954, 1957 milletvekili seçimlerinde Isparta'da 5 milletvekilinin tamamını DP kazanmıştır. 1950-1960 yılları arasında Türkiye genelinde olduğu gibi Isparta'da da DP etkin bir siyaset ortaya koymuştur. Bu çalışmada, çok partili siyasi hayata geçiş ile birlikte 1946-1960 yılları arasında 14 farklı kişinin milletvekilliği yaptığı Isparta'da, milletvekili seçimlerine giden süreçler, milletvekili seçim sonuçları ve milletvekili özgeçmişleri ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Seçim, Milletvekili, Milletvekili Seçimi, TBMM, Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi, Isparta.

* Bu çalışma, Esin Yüzbaşı'nın 2019 yılında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde kabul edilen "Cumhuriyet Döneminde Isparta (1923-1980)" başlıklı Doktora tezinden üretilmiştir.

ATIF: YÜZBAŞI Esin, AKÇA Bayram,, "Çok Partili Siyasete Geçiş ile Demokrat Parti Döneminde Isparta'da Milletvekili Seçimleri", *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 6/4 (Aralık 2020), s. (1235-1256)

CITE: YÜZBAŞI Esin, AKÇA Bayram,, "Parliamentary Elections in Isparta During the Democratic Party Period with the Transition to Multi-Party Politics", *Journal of History and Future*, 6/4 (December 2020), pp. (1235-1256)

Abstract

In Turkey which governed by one-party system with the proclamation of the Republic, The Republican People's Party (RPP) had ruled the country as a single party until 1946. With the transition to multi-party politics in 1946, between 1946 and 1950, the CHP and DP made great efforts to become in power. In parliamentary elections held in 1946, Turkey DP across very well on an exam does not give as 1950, 1954, race held on parliamentary elections in 1957, finished first and between the years 1950-1960 have been directed DP Turkey's politics. 1946 parliamentary elections in Turkey in the issuing of 61 DP lawmakers, but it was not ever uttered from Isparta deputy leader of the DP in Turkey in 1950, 1954, 1957 parliamentary elections in Isparta has won all 5 DP lawmaker. Between the years 1950-1960, as in Isparta in Turkey was revealed DP active politics. In this study, with the transition to multi-party political life, the processes leading to the parliamentary elections in Isparta, where 14 different people were deputies between 1946 and 1960, the results of the deputy election and the resumes of the deputies were considered.

Keywords: Election, Deputy, Parliamentary Elections, TBMM, Democrat Party, Republican People's Party, Isparta.

Giriş

Mili Mücadelenin ardından 2 Ağustos 1923'te açılması düşünülen TBMM'nin II. Dönemi, 11 Ağustos 1923'te faaliyetlerine başlamıştır¹. TBMM'nin açılmasıyla birlikte, siyasi örgütlenmeyi sağlamak için Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu, Halk Fırkasına dönüştürülerek 11 Eylül 1923 tarihinde Cumhuriyet Halk Fırkası kurulmuş² ve Türkiye'de tek partili siyasi hayat başlamıştır. Türkiye'de ilk muhalefet parti ise Halk Fırkasına karşı olanlar tarafından 17 Kasım 1924'te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (TPCF) adıyla kurulmuştur³. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurucu üyeleri arasında; Kazım Karabekir, Adnan Adıvar, Rüştü Paşa (Erzurumlu), Refet Paşa, Cafer Tayyar Paşa ve Ali Fuat Cebesoy olup, partinin siyasi yaşamı 6,5 ay kadar olmuştur⁴. TPCF'den sonra bir parti denemesi olarak Serbest Cumhuriyet Fırkası Mustafa Kemal Atatürk'ün direktifleriyle 12 Ağustos 1930 tarihinde Fethi Okyar tarafından kurulmuştur⁵. Türkiye'nin ikinci muhalefet partisi olan SCF'nin 3 aylık siyasi yaşamı olup, parti 17 Kasım 1930 tarihinde Fethi Okyar tarafından kapatılmıştır⁶. SCF'yi Isparta'da kurmak için askeriyeden emekli Ankaralı İzzet Bey görevlendirilmiştir⁷. SCF'ye Isparta ilinden ilgi gösterilmişse de parti

1 Işıl Çakan, *Türk Parlamento Tarihinde II. Meclis*, Çağdaş Yayınları, İstanbul 1999, s.57.

2 Mete Tuncay, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1999, s.44-45.

3 Mehmet Özalper, "Bir Muhalefet Partisinin İlgaı: Terakkiperver Cumhuriyet", *Muş Alparlan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, 2014, s.122.

4 Cezmi Eraslan, "Siyasi Alanda Yapılan İnkılaplar", Durmuş Yalçın, Yaşar Akbıyık, Yücel Özkaya, vd., *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Cilt II, Ankara, 2002, s.50-51.

5 İhsan Sabri Balkaya, "Isparta'da SCF kurulma çalışmaları", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Cilt 12, Sayı 30, 2006, s. 215-217.

6 Eraslan, "a.g.e.", s.64-66.

7 Balkaya, "a.g.m", s. 217-219.

kurulduğu yıl olan 1930'da kapatılınca doğal olarak Isparta şubesi de faaliyetlerini durdurmuştur⁸.

SCF'den 16 yıl sonra 1946 yılına gelindiğinde çok partili seçimler dönemi başlamıştır. İlk olarak 18 Temmuz 1945'te Nuri Demirağ tarafından Milli Kalkınma Partisi kurulmuştur. Daha sonrasında da 7 Ocak 1946 tarihinde Demokrat parti kurulmuştur. DP'nin kuruculuğunu Celal Bayar, Fuat Köprülü, Adnan Menderes, Refik Koraltan üstlenmiştir. Demokrat Parti (DP)'nin kurulmasıyla mecliste CHP'ye karşı muhalefet parti oluşmuştur⁹. Yeni kurulan DP, 1946 yılı milletvekili seçimlerine girmiş¹⁰ ve mecliste 61 milletvekili kazanmıştır¹¹. Ancak 1946 yılındaki milletvekili seçimleri sonucunda CHP yine iktidar parti olmuştur¹². DP'nin Isparta teşkilatlanması ise il makamının izni ile 11 Nisan 1946 tarihinde kurulmuş ve şube başkanlığına Mehmet Ali Tokoğlu getirilmiştir¹³.

1946-1950 Yılları Arasında Isparta'da Siyasi Yaşam ve Milletvekili Seçimleri

Türkiye'de 1946'da yapılacak milletvekili seçimleri öncesinde 18 Temmuz 1945 tarihinde Nuri Demirağ tarafından Milli Kalkınma Partisi (MKP) ve 7 Ocak 1946 tarihinde Demokrat Parti (DP) kurulmuştur. Demokrat Partinin kuruculuğunu Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuad Köprülü ve Refik Koraltan üstlenmiştir. 1946 milletvekili seçimlerine CHP'nin dışında, Milli Kalkınma Partisi (MKP) ve Demokrat Parti (DP)'nin de katılmasıyla birlikte Türkiye'de çok partili siyasi yaşam başlamıştır¹⁴.

Demokrat Parti Isparta şubesi ise 11 Nisan 1946 tarihinde kurulmuş olup, parti heyetinde bulunanlar; tüccar ve müteahhit Mehmet Ali Tokoğlu, Avukat M. Fahri Bozbeğ, halıcı tüccar Kemal Demiralay, Orhan Kutlu, tüccar Hilmi Dolmacı, komisyoncu Osman Tanrıöver ve halıcı Mehmet Hekimci olmuştur. Şubenin başkanlığına da Mehmet Ali Tokoğlu getirilmiştir¹⁵. Isparta Valisi Nuri Atay, milletvekili seçimi öncesinde seçim çalışmalarlarıyla yakından ilgilenmiş¹⁶, merkez köyleri, nahiyeleri ve ilçeleri gezerek seçimde görev alan vatandaşları bilgilendirmiştir¹⁷.

6 Haziran 1946 tarihinde 6326 Sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan 4918 Sayılı Milletvekili Seçim Kanununa göre; 21 Temmuz 1946'da yapılacak milletvekili seçiminde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının her 40.000 halkı için 1 milletvekili çıkaracağı belirtilmiştir. Nüfusu 40.000'den aşağı olanların da milletvekili seçme hakkı olduğu belirtilirken nüfusu 40.000'den fazla olan seçim çevresinin milletvekili çıkarma prosedürü ise 55.000'e kadar nüfusa sahip seçim çevresi için 1

8 Barış Ertem, "Siyasal Bir Muhalefet Denemesi Olarak Serbest Cumhuriyet Fırkası", *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, 2010, s.88.

9 Kenan Olgun, "Türkiye'de Cumhuriyetin İlanından 1950'ye Genel Seçim Uygulamaları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* Cilt 27, Sayı 79, 2011, s.21.

10 Servet Armağan, "Türkiye'de Parlamento Seçimleri", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt 33, Sayı 3-4, 1967, s.77.

11 TUİK, *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011*, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara, 2012, s.8.

12 "Milletvekili Seçimi", *Isparta*, 24 Temmuz 1946, s.1.

13 "Partiyi kuranlar", *Isparta*, 24 Nisan 1946, s.2.

14 TUİK, *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011*, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara, 2012, s. XII.

15 "Partiyi Kuranlar", *Isparta*, 24 Nisan 1946, s.2.

16 "Valimizin Teftiş Gezileri", *Isparta*, 12 Haziran 1946, s.1.

17 "Valimiz Merkez Muhtarlarına da Seçimdeki Kanuni Görevlerini İzah Etti", *Isparta*, 19 Haziran 1946, s.1.

milletvekili olurken, 55.000'den sonraki her 40.000 nüfus için 1 milletvekili artacağı belirtilmiştir¹⁸.

1945 yılı nüfus sayımına göre; Isparta'nın nüfusu 172.543¹⁹ iken, 21 Temmuz 1946 milletvekili seçimleri öncesinde Isparta şehrinin nüfusunun 175.000'i geçmesiyle, 1946 yılı milletvekili seçimlerinde Isparta şehrinden 5 milletvekili seçilmiştir²⁰.

Türkiye'de ilk çok partili genel seçimler 21 Temmuz 1946'da yapılmış, 465 milletvekilinin 397'sini CHP, 61'ini DP ve 7'sini bağımsız adaylar kazanmıştır. Milli Kalkınma Patisi ise seçimlere katılmasına rağmen hiç milletvekili çıkaramamıştır. Bu seçim sonuçlarına göre; mecliste milletvekillerinin %85,38'ini CHP temsil ederken %13,12'sini DP temsil etmiştir²¹.

Isparta'da da Cumhuriyet Halk Partisinin milletvekili adayları başarılı olmuş, milletvekillerinin hepsini CHP'li adaylar kazanmıştır²². Bu seçimde Isparta'da DP hiç milletvekili kazanamazken, CHP ise 5 milletvekili kazanmıştır. CHP'den TBMM VIII. dönem milletvekilliğini kazananlar; Rıfat Güllü, Mehmet Sait Köksal, Mehmet Şevki Yalvaç, Kâzım Aydar ve Ahmet Kemalettin Turan²³ olmuştur.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Isparta'daki Cumhuriyet Halk Partisinin bu başarısından dolayı Isparta halkına teşekkürlerini iletmiştir²⁴. 1946 milletvekili seçimleri sonrasında Isparta'da parti faaliyetlerini sürdüren hem Isparta Milletvekili hem de Isparta CHP Müfettişi²⁵ olan Kâzım Aydar, parti kongrelerini görüşmek üzere 16 Kasım 1946 tarihinde Ankara'dan Isparta'ya ziyarete gelmiştir²⁶. Kâzım Aydar'a bu ziyaretinde İl İdare Kurulu Başkanı Mehmet Bilginer ve bir diğer Isparta Milletvekili Kemal Turan Ünal eşlik etmiştir²⁷.

1947 yılında CHP, Isparta'da parti kongresi düzenlemiştir. Kongrede Tahir Dereli'nin il idare kurulu başkanlığından ayrılması üzerine başkanlığa Tefik Kınık seçilmiştir. İl idare kurulu üyeleri ise; Tahir Dereli, Mehmet Bilginer, Tahsin Argun, Hakkı Konur, Kâzım Akyel, Kâmil

18 T.C. Resmî Gazete, 6 Haziran 1946, Sayı: 6326, s.10701; Isparta, 12 Haziran 1946, s.2-3.

19 T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *21 Ekim 1945 Genel Nüfus Sayımı*, Ankara, 1950, s.21.

20 "Milletvekili Seçimi", *Isparta*, 24 Temmuz 1946, s.1. Milletvekili sayısının belirlenmesi: seçim kurullarına verilen defterlerin incelenmesi bittiğinde mevcut nüfusun miktarı tutanakla valiliğe bildirmesinden sonra il merkezi seçip kurulu 11 idare kurulu üyeleri ile beraber vali başkanlığında toplanıp, 4918 sayılı seçim kanununun 2. maddesine göre kaç milletvekilinin seçileceğini tutanak ile İçişleri Bakanlığına bildirmesiyle olmuştur (T.C. Resmî Gazete, 6 Haziran 1946, Sayı: 6326).

21 TUİK, "a.g.e.", s. 8.

22 "Milletvekili Seçimi", *Isparta*, 24 Temmuz 1946, s.1.

23 "Milletvekili Seçimi", *Isparta*, 24 Temmuz 1946, s.1.

24 "Tam İsabetli Bir Seçim", *Isparta*, 7 Ağustos 1946, s.1.

25 1936'da CHP Genel Başkanlık Divanı faaliyetleri ile hükümet idaresinin aralarında yakınlık kurmaları için getirilen İç İşleri Bakanlığının Parti Genel Sekreterliği görevine tayin edilmeleri ve Valilerin Vilayet İdare Heyeti Başkanlığına tayin edilmesi hususu, 07.06.1939 tarihinde yeniden gözden geçirilerek bu konuda yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu yeni düzenleme ile vilayetlere daimî parti müfettişi tayin edileceği ve bunun için valilerin Vilayet İdare Heyeti Başkanlığından çekilmeleri istenmiştir. Vilayetlere atanacak parti müfettişleri gelene kadar valilerin, idare heyeti azalarından bir kişiyi kendilerine vekil seçmeleri CHP Genel Sekreteri Fikri Tüzer tarafından bildirilmiştir. Bu yıldan itibaren başlanan vilayetlerde Parti müfettişliği görevi çok partili dönem de de sürmüş olup CHP Genel İdare Kurulu 1946 yılında Isparta milletvekillerinden Kâzım Aydar'ı Isparta il müfettişliğine getirmiştir ("Valimizin Teftiş Gezileri", *Isparta*, 12 Haziran 1946, s.1).

26 "Gelenler-Gidenler", *Isparta*, 20 Kasım 1946, s.1.

27 "Gelenler", *Isparta*, 18 Aralık 1946, s.1.

Oral, Hüsnü Dilmen, Recep Gürpınar, Şevket Ünal ve Mustafa Atabakan olmuştur²⁸. Ayrıca yine bu kongrede, Isparta Merkez İlçe Başkanlığı yapan Osman Türköz hastalık gerekçesiyle istifa edince onun yerine başkanlığa Razi İmamoğlu seçilmiştir²⁹.

Yine bu yılda Isparta milletvekilleri Kâzım Aydar ve parti merkez kurulunda bulunan Kemal Turan Ünal Isparta'ya ziyarette bulunmuştur. Ancak Kemal Turan Ünal, 25 Haziran 1947 tarihinde genel merkezdeki görevine dönerken, Kâzım Aydar Isparta'daki çalışmalarına devam etmiştir³⁰. Daha sonra ise Isparta milletvekillerinin seçmenlerle teması açısından (10 gün kadar süren) ilçe, bucak ve köy ziyaretleri gerçekleştirilmiştir³¹.

Eylül 1948'de, CHP Isparta Müfettişi ve Konya Milletvekili olan Sedat Çumralı³², Ekim 1948'de de Isparta Milletvekillerinden Sait Köksal, Kemal Ünal ile Kâzım Aydar Isparta'ya gelerek TBMM'nin IX. Dönem Isparta milletvekili seçimi için ön seçim hazırlıklarına başlamışlardır³³. Ayrıca Celal Bayar 27 Ekim 1948 tarihinde Isparta'ya gelerek burada miting yapmıştır³⁴.

TBMM'nin VIII. Dönem Isparta milletvekillerinin özgeçmişlerine bakıldığında şöyledir;

Rıfat GÜLLÜ (Mehmet Rıfat GÜLLÜ)



Isparta'da 1892 yılında doğan Rıfat Güllü'nün babası Hamdi Bey, annesi ise Ayşe Hanım'dır. Rıfat Güllü Hukuk Mektebi mezunu olup Adalet Müfettişliği yapmıştır. Fransızca bilen Güllü³⁵, CHP'den TBMM VIII. Dönem Isparta Milletvekili olmuştur³⁶. Rıfat Güllü evli ve 2 çocuk babasıdır. 3 Nisan 1962 tarihinde vefat ettiği bilinmektedir³⁷.

28 BCA, Fon No 490.1.0.0, Kutu No 412, Dosya No 1732, Sıra No 1, Ankara 11 Aralık 1947, s.48.

29 BCA, Fon No 490.1.0.0, Kutu No 412, Dosya No 1732, Sıra No 1, Ankara 11 Aralık 1947, s.47.

30 "Gelenler", *Isparta*, 25 Haziran 1947, s.1.

31 "Milletvekillerimiz Seçmenleri Arasında", *Isparta*, 24 Eylül 1947, s.1.

32 "İl Genel Meclisi Çalışmalarına Başladı", *Isparta*, 15 Eylül 1948, s.1.

33 "Milletvekillerimiz Ankara'ya hareket etti", *Isparta*, 6 Ekim 1948, s.1.

34 "Celal Bayar Isparta'ya geldi", *Isparta*, 27 Ekim 1948, s.1.

35 TBMM, *TBMM Albümü 1920-2010*, Cilt 1, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü, Ankara 2010, s.471.

36 "Milletvekili Seçimi", *Isparta*, 24 Temmuz 1946, s.1.

37 TBMM, "a.g.e", C.1, s.471.

Mehmet Sait KÖKSAL



1910 yılında Şarkikaraağaç'ta doğan Sait Köksal, Hacı Sait Bey ve Nazif'e Hanım'ın oğludur. Sait Köksal, Siyasi Bilgiler Okulu Mali Şube'den mezun olup, İçişleri Bakanlığı Muhasebe Müdürlüğünde çalışmış ve Tetkik Memurluğu görevinde de bulunmuştur. Ayrıca Balıkesir maiyet memurluğunda da çalışan Köksal, Kaymakam olarak Sürmene, Acıpayam ve Sason'da görev almıştır. TBMM'nin VIII. Döneminde CHP'den³⁸ Isparta Milletvekili seçilen Sait Köksal, İçişleri Komisyonunda bulunmuştur³⁹. Ayrıca yine bu dönemde Meclis Başkanlık Divanı Kâtip Üyeliği⁴⁰ ve Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyon Üyeliği de yapmıştır⁴¹. Evli ve 3 çocuk sahibi olan Sait Köksal, 18 Haziran 1986'da vefat etmiştir⁴².

Mehmet Şevki YALVAÇ



1892 yılında Yalvaç'ta doğan Şevki Yalvaç'ın babası Ali Rıza Bey, annesi Hacere Hanım'dır. Siyasal Bilgiler Okulundan mezun olmuştur. Kaymakam olarak Göksun, Hüsnümansur, Karamürsel ve Tavas'ta görev yapmıştır. Ayrıca, Mülkiye Müfettişliği, İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Umum Müdürlüğünde 2. Şube Müdürlüğü, Baş Müfettişlik ve Kastamonu Vali Yardımcılığı görevlerinde de bulunmuştur⁴³. CHP'den TBMM'nin VIII. Dönem Isparta Milletvekili seçilen Mehmet Şevki

38 TBMM, "a.g.e", C. 1, s.471.

39 "TBMM Tutanak Dergisi", Ankara 11 Kasım 1946, s.13.

40 "TBMM Tutanak Dergisi", Ankara 5 Haziran 1947, s.10.

41 "TBMM Tutanak Dergisi", Ankara 12 Ağustos 1946, s.19.

42 TBMM, "a.g.e", C.1, s.471.

43 TBMM, "a.g.e", Cilt 1, s.472.

Yalvaç ⁴⁴ bu dönemde Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonunda bulunmuştur ⁴⁵. Evli ve 4 çocuklu olup, kırmızı şeritli İstiklâl madalyasına sahiptir. 18 Mart 1961 tarihinde vefat etmiştir⁴⁶.

Kâzım AYDAR



1888 yılında Isparta’da doğan Kâzım Aydar’ın babası Ahmet Haydar ve annesi ise Fatma Hanımdır. İstanbul Yüksek Mühendis Mektebini bitiren Kâzım Aydar, Teftiş Heyeti Başkanlığında ve Nâfia Vekâleti Yapı İşleri Umum Müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur⁴⁷. TBMM’de VII. Dönem Isparta milletvekilliği ⁴⁸ve CHP’den Isparta parti müfettişliği de yapmıştır⁴⁹. TBMM’nin VIII. Döneminde de Isparta’dan Milletvekili seçilen Kâzım Aydar⁵⁰, evli ve 8 çocuk babasıdır. 16 Ekim 1953 tarihinde vefat etmiştir ⁵¹.

Ahmet Kemalettin TURAN (Kemal ÜNAL-TURAN)



1896 yılında Isparta doğan Ahmet Kemalettin Turan, Mehmet Nuri Bey ile Azize Hanım’ın oğludur. Ankara Hukuk Mektebini bitiren Ahmet Bey, dil olarak Fransızca bilmektedir. Yapmış olduğu meslekler ise; basın ve matbaacılık, Akşehir İdadisinde Güzel Yazı ve Isparta İdadisinde

44 “Milletvekili Seçimi”, *Isparta*, 24 Temmuz 1946,s.1.

45 “TBMM Tutanak Dergisi”, Ankara 12 Ağustos 1946, s.19.

46 TBMM, “a.g.e”, C. 1, s.472.

47 TBMM, “a.g.e”, C. 1, s.396.

48 “TBMM Zabıt Ceridesi”, Cilt 2, Devre 7, Ankara 3 Mayıs 1943, s.8.

49 “Valimizin Teftiş Gezileri”, *Isparta*, 12 Haziran 1946, s.1.

50 *Isparta*, 7 Nisan 1948, s.1.

51 TBMM, “a.g.e”, C. 1, s.396.

Fransızca, Isparta İdadisi ve Öğretmen Okulunda Fransızca ve Beden öğretmenliği olmuştur. Matbaası olan Ahmet Bey, matbaa müdürlüğü ve ticaret ile de uğraşmıştır⁵². TBMM'nin IV., V. ve VI. dönemlerinde Isparta milletvekilliği yapmıştır⁵³. Ayrıca V. ve VI. dönemlerde TBMM Başkanlık Divanında Kâtip Üyeliğinde de bulunmuştur⁵⁴. Kemal Turan VII. dönemde⁵⁵ ve VIII. dönemde de Isparta'dan Milletvekili seçilmiş⁵⁶ olup, VIII. dönemde mecliste Seçim Tutanaklarını İnceleme Komisyon Başkanlığı yapmıştır⁵⁷. Evli ve 2 çocuk sahibi olan vekil, 3 Nisan 1960 tarihinde vefat etmiştir⁵⁸.

1950-1954 Yılları Arasında Isparta'da Siyasi Yaşam ve Milletvekili Seçimleri

TBMM iki buçuk aylık tatilinin ardından 1949 yılında Kasım ayının başında tekrar çalışmalara başlamıştır. TBMM'nin bu yeni yasama yılında 14 Mayıs 1950 Milletvekili seçimi için Isparta Demokrat Parti milletvekili aday adayları; Kemal Demiralay, Sait Bilgiç, Dr. İrfan Aksu, Mustafa Atilla, Arif Aras, Mustafa Ertan, Neşet Çağatay, Dr. Tahsin Tola ve Mahmut Demiralay olmuştur. DP, 9 Nisan 1950 tarihinde parti merkez binasında yapılan aday seçiminde bu 9 adaydan 5'i Isparta'dan Demokrat parti adaylığını kazanmıştır. Bu adaylara baktığımızda; Kemal Demiralay, Sait Bilgiç, Dr. İrfan Aksu, Mustafa Ertan ve Dr. Tahsin Tola'yı görmekteyiz⁵⁹. Ancak 1950 Milletvekili seçimlerine Demokrat Parti'den Mustafa Ertan yerine Mustafa Reşit Turgut aday olmuştur⁶⁰. 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılacak olan milletvekili seçimleri öncesinde DP'nin Isparta'daki seçim faaliyetleri şu şekilde olmuştur; Afyon Milletvekili olan Cemal Tunca, Antalya merkez olmak üzere Isparta ve Burdur bölgesine DP müfettişi olarak tayin edilmiştir. DP müfettişi Cemal Tunca, 11 Mart 1950 tarihinde Isparta'ya gelerek burada DP idarecileri ile merkez ilçe idare kurulunun kongresini düzenlemiştir. Daha sonra ise DP idarecileri, her perşembe ve cumartesi günleri bir mahalle ocağında toplantılar yapmışlar ve pazar günleri köy gezileri düzenleyerek Isparta halkına hitap etmişlerdir⁶¹.

1950 yılında Isparta'daki CHP yönetimine baktığımızda; CHP İl İdare Kurulu Başkanı olarak Mehmet Bilginer'i⁶² ve başkan yardımcısı olarak Mustafa Atabakan'ı görmekteyiz⁶³. 1950 seçimleri öncesinde Isparta'da seçim çalışmalarını başlatan CHP, Genel Merkezden Ispartalılara dağıtmak için normalde ücretli olan ve gelirinin CHP adına banka hesabına yatırıldığı gümüş veya altın iğneli parti rozetlerini Isparta'daki partililere ücretsiz dağıtmıştır⁶⁴.

52 TBMM, "a.g.e", C. 1, s.203.

53 "TBMM Zabıt Ceridesi", Ankara 31 Mart 1934, s.7; "TBMM Zabıt Ceridesi", Ankara 9 Mayıs 1938, s.2; BCA, Fon No 030.10.0.0, Kutu No 76, Dosya No 500, Sıra No 1, Ankara 4 Nisan 1939, s.3.

54 TBMM, "a.g.e", C. 1, s.328.

55 "TBMM Zabıt Ceridesi", Cilt 2, Devre 7, Ankara 3 Mayıs 1943, s.8.

56 "Milletvekili Seçimi", *Isparta*, 24 Temmuz 1946, s.1.

57 TBMM, "a.g.e", C. 1, s.472.

58 TBMM, "a.g.e", C. 1, s.203.

59 "Vilayetimiz D. Parti Adayları Belli Oldu", *Demokrat Isparta*, 19 Nisan 1950, s.1.

60 "TBMM Tutanak Dergisi", Ankara 2 Nisan 1952, s.202-205.

61 "D.P. Müfettişlerimiz Teftişlerine Başladı", *Demokrat Isparta*, 15 Mart 1950, s.1.

62 BCA, Fon No 490.1.0.0, Kutu No 1324, Dosya No 395, Sıra No 1, Ankara 26 Nisan 1950, s.49.

63 BCA, Fon No 490.1.0.0, Kutu No 1324, Dosya No 395, Sıra No 1, Ankara 26 Nisan 1950, s.51.

64 BCA, Fon No 490.1.0.0, Kutu No 2019, Dosya No 33, Sıra No 1, Ankara 26 Ekim 1950, s.12.

Türkiye genelinde 1950 milletvekili seçimlerinde 487 milletvekilinin 416'sını DP, 69'unu CHP, 1'ini Millet Partisi (MP) ve 1'ini de bağımsız aday kazanmıştır. Türkiye'de çok partili siyasi yaşama geçişin ardından DP, bu seçimde mecliste milletvekillerinin çoğunluğunu alarak ülke siyasetinde önemli rol oynamıştır. DP, milletvekillerinin %85,42'sini kazanarak büyük başarı gösterirken, CHP'nin milletvekili çıkarma oranı %14,17 de kalmıştır. Bu seçimde DP, önceki dönem milletvekili seçimine göre büyük başarı gösterirken CHP'nin milletvekili sayısı ise oldukça düşmüştür⁶⁵.

14 Mayıs 1950 tarihindeki milletvekili seçimlerinde Isparta 66 sandık alanına ayrılmıştır⁶⁶. Milletvekilleri seçim kanunu gereğince yapılan bu genel seçimde⁶⁷, Isparta'dan 5 milletvekilinin⁶⁸ hepsini Demokrat Parti kazanmıştır. DP'den seçilen bu milletvekilleri; Sait Bilgiç, Dr. Tahsin Tola, Dr. İrfan Aksu, Reşit Turgut ve Kemal Demiralay olmuştur⁶⁹. Bu milletvekillerinin özgeçmişleri şöyledir:

Ahmet Kemalettin DEMİRALAY



1913 yılında Isparta'da doğan Kemalettin Demiralay'ın annesi Memduha Hanım, babası ise İbrahim Bey'dir. Lise mezunu olan Kemalettin Demiralay ticaret ve tüccarlık yapmıştır⁷⁰. 1946'da Isparta Belediye Başkanı seçilen Kemalettin Demiralay⁷¹, 1947'ye kadar bu görevde bulunmuştur⁷². Isparta'da Demokrat Parti'nin kurucuları arasında yer alan Demiralay⁷³, IX. dönemde DP'den

65 TUİK, "a.g.e.", s. 8-9.

66 "Isparta Merkez İlçesi Seçim Kurulu Başkanlığından", *Demokrat Isparta*, 3 Mayıs 1950, s.2-3.

67 BCA, Fon No 030.10.0.0, Kutu No 77, Dosya No 510, Sıra No 20, Ankara 26 Mayıs 1950, s.1.

68 21 Şubat 1950 tarihli Resmî Gazete 'de yayınlanan 5545 Sayılı Milletvekili Seçim Kanununa göre; milletvekili sayısının tespitinde 1946 seçimlerindeki ile aynı nüfus ölçüsünün kullanılacağı belirtilmiştir (T.C. Resmî Gazete, 21 Şubat 1950, Sayı: 7438, s.17801). Böylece, 1950 yılında 186.152 nüfusa sahip Isparta ili (T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *1950 Genel Nüfus Sayımı*, Ankara, 1950, s.7) önceki dönem olduğu gibi 175.000 nüfusu geçmesinden dolayı 1950 yılı milletvekili seçimlerinde de meclise 5 milletvekili göndermiştir.

69 BCA, Fon No 030.10.0.0, Kutu No 77, Dosya No 510, Sıra No 20, Ankara 26 Mayıs 1950, s.3.

70 TBMM, *TBMM Albümü 1920-2010*, Cilt 2, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü, Ankara 2010, s.565.

71 BCA, Fon No 030.11.1.0, Kutu No 184, Dosya No 22, Sıra No 4, Ankara 25 Haziran 1946, s.3.

72 "Isparta", *Yurt Ansiklopedisi Türkiye İl İl Dünyü Bugünü Yarını*, Cilt 5, Anadolu Yayıncılık, İstanbul 1982, s.3570.

73 "Partiyi kuranlar", *Isparta*, 24 Nisan 1946, s.2.

Isparta Milletvekili seçilmiştir ⁷⁴. Daha sonra, TBMM'nin X. ve XI. dönemlerinde de DP'den Isparta milletvekilliği yapmıştır ⁷⁵. Evli ve 2 çocuğa sahip olan Kemal Demiralay, 03.05.1996'de vefat etmiştir ⁷⁶.

Mehmet Sait BİLGİÇ



Mehmet Sadık Bey ve Kadriye Hanım'ın oğlu olan Mehmet Sait Bilgiç, 1920 yılında Asılıkale'de doğmuştur. Ankara Hukuk Fakültesini bitiren Sait Bilgiç, Hukukçu olmasının yanı sıra nahiye müdürlüğü, köy öğretmenliği, Gümüşhane'de Yargıç Yardımcılığı ⁷⁷ ve Milliyetçiler Derneği Başkanlığı ⁷⁸ vazifelerinde de bulunmuştur. IX. Dönemde DP'den Isparta Milletvekili seçilen ⁷⁹ Sait Bilgiç, meclisin bu döneminde Meclis Divan Katipliği görevinde bulunmuştur ⁸⁰. Daha sonra, X. ve XI. dönemlerde de DP'den Isparta milletvekilliği yapan ⁸¹ Sait Bilgiç, evli ve 1 çocuk sahibidir. Sait Bilgiç 13.08.1988 tarihinde vefat etmiştir ⁸².

Hasan Tahsin TOLA



74 TBMM, "a.g.e", C. 2, s.565.

75 "Isparta'da Seçimleri D.P. 10409 Rey Farkı İle Kazandı", Ankara 29 Ekim 1957, *Hür Senirkent*, s.1; BCA, Fon No 030.1.0.0, Kutu No 78, Dosya No 515, Sıra No 16, Ankara 5 Mayıs 1950, s.7.

76 TBMM, "a.g.e", C. 2, s.565.

77 TBMM, "a.g.e", C. 2, s.565.

78 *Demokrat Isparta*, 28 Ocak 1953: s.1-2.

79 BCA, Fon No 030.1.1.0, Kutu No 77, Dosya No 510, Sıra No 20, Ankara 26 Mayıs 1950, s.3.

80 Sait Bilgiç Meclis Divan Katipliğine Seçildi, *Demokrat Isparta*, 7 Kasım 1951, s.2.

81 BCA, Fon No 030.1.0.0, Kutu No 78, Dosya No 515, Sıra No 16, Ankara 5 Mayıs 1950, s.6; "Isparta'da Seçimleri D.P. 10409 Rey Farkı İle Kazandı", *Hür Senirkent*, 29 Ekim 1957, s.1.

82 TBMM, "a.g.e", C. 2, s.565.

1911’de Isparta’nın Senirkent ilçesinde doğan Tahsin Tola, Abdullah Bey ve Gülsüm Hanım’ın oğludur. Doktor olan Tahsin Tola, İstanbul Tıp Fakültesi mezunudur. Manyas, Varto ve Muş’ta Hükümet Tabipliği görevinde bulunmuş olup, Senirkent Belediye Tabipliği de yapmıştır⁸³. Tahsin Tola, Milliyetçiler Derneği İdare Heyeti arasında da yer almıştır⁸⁴. Mecliste IX. dönemde ve⁸⁵ X. dönemde DP’den Isparta Milletvekili seçilmiştir⁸⁶. Evli ve 5 çocuğu olan Tahsin Tola 23.05.1983 tarihinde vefat etmiştir⁸⁷.

Ahmet İrfan AKSU



1916 yılında Isparta’nın Yalvaç ilçesinde doğan Ahmet İrfan Aksu, Hüseyin Avni Bey ve Emine Hanım’ın oğludur⁸⁸. İrfan Aksu, ilkokul ve ortaokulu Yalvaç’ta tamamladıktan sonra liseyi Afyon’da okumuştur. Üniversiteyi İstanbul Tıp Fakültesinde okuyan İrfan Aksu, 1941 yılında mezun olmuştur⁸⁹. Düşük seviyede Fransızca bilen İrfan Aksu, Kütahya Hükümet Tabipliği, serbest doktorluk, Yalvaç Belediye Tabipliği ve Yalvaç Belediye Başkanlığı vazifelerinde bulunmuştur⁹⁰. IX. Dönemde DP’den Isparta Milletvekilli seçilen İrfan Aksu⁹¹, X. dönemde yine DP’den Isparta milletvekilli seçilmiştir⁹². Ayrıca 1961’de kurulan Yeni Türkiye Partisi’nin de kuruculuğunu ve genel sekreterlik görevini üstlenmiştir⁹³. İrfan Aksu, meclisin XIII. döneminde ise Yeni Türkiye Partisinden Isparta milletvekilliği yapmıştır. Evli olup 4 çocuk sahibi olan İrfan Aksu⁹⁴, 9 Aralık 2009 tarihinde vefat etmiştir⁹⁵.

83 TBMM, “a.g.e”, C. 2, s.565.

84 *Demokrat Isparta*, 28 Ocak 1953: s.1-2.

85 BCA, Fon No 030.1.1.0, Kutu No 77, Dosya No 510, Sıra No 20, Ankara 26 Mayıs 1950, s.3.

86 BCA, Fon No 030.1.0.0, Kutu No 78, Dosya No 515, Sıra No 16, Ankara 5 Mayıs 1950, s.5.

87 TBMM, “a.g.e”, C. 2, s.565.

88 TBMM, “a.g.e”, C. 2, s.565.

89 *Isparta Valiliği 1967 İl Yıllığı*, Isparta 1967, s.3.

90 TBMM, “a.g.e”, C.2, s.565.

91 BCA, Fon No 030.1.1.0, Kutu No 77, Dosya No 510, Sıra No 20, Ankara 26 Mayıs 1950, s.3.

92 BCA, Fon No 030.1.0.0, Kutu No 78, Dosya No 515, Sıra No 16, Ankara 5 Mayıs 1950, s.4.

93 *Isparta Postası*, 12 Mart 1961, s.1.

94 *Isparta Valiliği 1967 İl Yıllığı*, Isparta 1967, s.3.

95 <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/eski-milletvekili-irfan-aksu-topraga-verildi-13155339>.

Mehmet Reşit TURGUT



Reşit Turgut 1900 yılında İbradı’da dünyaya gelmiş olup babası Mustafa Hulusi Bey ve annesi Nefise Hanım’dır. Ankara Adliye Meslek Okulu Hukuk mezunu olan Reşit Turgut, Akkışla Bucağı Gömürgen okulunda öğretmenlik, Saimbeyli İlçesi Mağara Bucağı Müdürlüğü, Feke İlçesi Bakırdağ Bucak Müdürlüğü, Ankara Şehremaneti Belediye Zabıtası, Nezafeti Fenniye Müdürlüğü Baş katipliği, Gediz’de Sorgu Hakimliği, Maliye Bakanlığında Hukuk Müşavirliği Tetkik Memurluğu, Avanos’ta Sorgu Hakimliği, Milli Emlak Müdürlüğünde Tetkik Memurluğu ve Ankara Maliye Muhakemat Müdürlüğünde Mukayyet Avukatlığı görevlerinde bulunmuştur⁹⁶. TBMM’nin XIII. döneminde Kayseri milletvekilliği yapan Reşit Turgut, bu dönemde Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonunda görev almıştır⁹⁷. Kırmızı şeritli İstiklâl madalyaya sahip olan Reşit Turgut evli ve 3 çocuğa sahiptir. Reşit Turgut, 20 Eylül 1970 tarihinde vefat etmiştir⁹⁸.

TBMM’nin IX. dönem Isparta milletvekillerine bakıldığında; milletvekillerinin hepsi DP’den olduğu için önceki dönemden devam eden olmamıştır⁹⁹. IX. dönemde görevine başlayan meclis, dokuz ay süren çalışması boyunca 179 kanun çıkarmış ve Ağustos 1951’de iki buçuk ay sürecek olan bir tatile girmiştir. Bu tatil döneminde partililer, milletvekillerinden seçim bölgelerine gidip oralarda incelemeler yapmalarını istemiştir. Isparta milletvekilleri de bu tatil sürecinde Isparta’ya gelerek çalışmalarına başlamışlardır¹⁰⁰.

13 Mayıs 1951 tarihinde TBMM’de IX. dönem Isparta milletvekilleri, TBMM Başkanı olan Refik Koraltan ve Adnan Menderes’in huzurunda DP İl Kongrelerini yapmıştır. Yeni il idare kurulunun seçildiği kongrede kurula: Osman Tanrıöver, Celal Kaya, Mehmet Ali Tokoğlu, Nuri Çakır, Osman Şenbaş, Orhan Kutlu, Tevfik Ersoy ve Mustafa Vanlı seçilmiştir¹⁰¹. İl idare kurulu 1951’de Mayıs’ın son haftasında toplanmış olup, kendi içinde görevlendirmeler yapmıştır. Görevlendirmeye göre, il idare kurulu başkanlığına yine Mehmet Ali Tokoğlu, ikinci başkanlığına ise Celal Kaya seçilmiştir. Ayrıca muhasebeye Osman Şenbaş ve katipliğe de Nuri Çakır seçilmiştir

96 TBMM, “a.g.e”, C.2, s.565.

97 “TBMM Tutanak Dergisi”, Ankara 11 Kasım 1946, s.13.

98 TBMM, “a.g.e”, C.2, s.565.

99 Hüseyin Gül, Hakan M. Kiriş, “Geçmişten günümüze yönetsel ve siyasal özellikleriyle Isparta”, Hüseyin Gül ve Songül Boybeyi, Geçmişten günümüze Isparta, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2009, s.104.

100 “T.B.M. Meclisi”, *Demokrat Isparta*, 15 Ağustos 1951, s.1.

101 “D.P. İl Kongresi” *Demokrat Isparta*, 16 Mayıs 1951, s.1-2.

TBMM'nin yeni yasama yılı iki buçuk aylık tatilin ardından Kasım 1951'in başında çalışmalarına başlamıştır. Bu dönemde Isparta DP Milletvekili Sait Bilgiç, TBMM'de Meclis Divan Kâtibi olarak seçilmiştir¹⁰³. TBMM açıldıktan sonra Isparta'da her yıl yapıldığı gibi DP, köy ve ocak kongrelerine başlamıştır. DP yılın ilk kongresini de Isparta merkezde Yenice ve Keçeci mahallelerinin ocakları ve Lağus, Deregümü, Çünür ve Kayı köylerinde yapmış ve yeni idare heyetlerini belirlemiştir¹⁰⁴. Daha sonra Aralık ayının ilk haftasında merkezde Emre, Yayla, Sülübey ve Hızırbey mahalleleri ve köylerde ise Gülbaşı ve Fandas ocaklarında DP kongreleri yapılmıştır. Kongrelerin ana konusu 1952 yılında Isparta'ya yapılacaklar olmuştur¹⁰⁵. 17 Aralık 1951 tarihinde Isparta İl Genel Meclisi Vali Mustafa Bağrıaçık başkanlığında çalışmalarına başlamış olup, bu oturuma Isparta merkezden Orhan Kutlu katılmıştır¹⁰⁶.

DP'nin merkez binasında 20 Nisan 1952 tarihinde Isparta merkez ilçe kongresi yapılmış, bu kongreye köylerden gelen delegeler katılmıştır. Ali Boşgelmez'in açılışını yaptığı kongrenin başkanlığına Cahit Mavilioğlu, ikinci başkanlığına Orhan Kutlu, katipliklere de Nuri Tepe ve Halit Erçakır seçilmiştir¹⁰⁷. Kongrenin idare heyetine de Ali Boşgelmez, Kadir Uyar, Osman Şenbaş, Osman Tanrıöver, Süreyya Demiralay, Orhan Kutlu ve Nuri Çakır seçilmiştir¹⁰⁸.

1954-1957 Yılları Arasında Isparta'da Siyasi Yaşam ve Milletvekili Seçimleri

Isparta'da partilerin aday yoklamaları 28 Mart 1954 tarihinde belli olunca DP Isparta'dan 5 adayını belirlemiştir. Bu adaylar; Tahsin Tola, Kemal Demiralay, İrfan Aksu, Kemal Artan ve Sait Bilgiç olmuştur. Ancak parti daha sonra Kemal Artan'ı değiştirme kararı almış ve onun yerine eski Ticaret Bakanı Zühtü Hilmi Velibeşe'yi aday olarak çıkarmıştır¹⁰⁹. CHP'nin adayları ise; Tahsin Argun, Halil Özkan, Lokman Başaran, Sait Köksal ve İbrahim Demirelli olarak belirlenmiştir. Partililer adaylarını belirledikten sonra seçim faaliyetlerini daha fazla yoğunlaştırmışlardır¹¹⁰. Ancak 1954'te Isparta İl Başkanı olan Mehmet Ali Tokoğlu'nun da dahil olduğu DP idare kurulunun 15 üyesi parti üyeliğinden istifası edince, DP'nin seçim çalışmaları da bir süreliğine yavaşlamıştır. Partililer istifanın nedenini, daha kuvvetli ve günün şartlarına daha fazla uyan bir idare heyeti kurmak olarak ifade etmiş¹¹¹ ve 11 Haziran 1955 tarihinde Mehmet Ali Tokoğlu başkanlığında DP'nin parti kongresi yapılmıştır.

102 “D.P. Yeni İl İdare Kurulu”, *Demokrat Isparta*, 30 Mayıs 1951, s.1.

103 “Sait Bilgiç Meclis Divan Katipliğine Seçildi”, *Demokrat Isparta*, 7 Kasım 1951, s.2.

104 “D.P. Kongreleri Başladı”, *Demokrat Isparta*, 28 Kasım 1951, s.1.

105 “1952'de Isparta'ya neler yapılacak”, *Demokrat Isparta*, 5 Aralık 1951, s.1.

106 “İl Genel Meclisi Mesaisine Başladı”, *Demokrat Isparta*, 19 Aralık 1951, s.1.

107 “D.P. İlçe Kongresi Yapıldı”, *Demokrat Isparta*, 25 Nisan 1952, s.1.

108 “Demokrat Parti Kongresi”, *Demokrat Isparta*, 25 Nisan 1952, s.2. İdare heyeti seçiminde Mehmet Atabakan ve Nuri Çakır eşit oy aldığı için tüzük gereği bunlar arasında kura çekilmiş ve kura sonucunda Nuri Çakır idare heyeti seçimini kazananlar arasında yer (Demokrat Parti Kongresi”, *Demokrat Isparta*, 25 Nisan 1952, s.2).

109 “Isparta'da D.P.'nin ve CHP'nin Adayları”, *Yalvaç*, 17 Nisan 1954, s.1.

110 “CHP'liler Parti Mücadele Bayrağını Açtılar”, *Yalvaç*, 6 Nisan 1954, s.1.

111 “Isparta D.Parti İdare Heyeti Toptan İstifa Etti”, *Yalvaç*, 10 Haziran 1954, s.1.

1954 yılı milletvekili seçiminde her ili temsil edecek milletvekili sayısı 5545 Sayılı Milletvekili Seçim Kanunundaki nüfus ölçüsüne göre¹¹² belirlenmiştir¹¹³. Isparta şehrinin 1950 genel nüfus sayımına göre nüfusu 186.152 olduğu için¹¹⁴ Isparta'yı mecliste temsil edecek milletvekili sayısı da bu dönem de yine önceki dönem gibi 5 olarak belirlenmiştir¹¹⁵.

Türkiye genelinde 2 Mayıs 1954 tarihinde yapılan X. dönem milletvekili seçimlerinde kazanan 541 milletvekilinin 503'ünü DP çıkararak milletvekili çoğunluğunu bu dönemde de sağlamıştır. TBMM'ye milletvekili gönderen diğer partiler ise; 31 milletvekili ile CHP, 5 milletvekili ile Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) olmuştur. Ayrıca bunların dışında 5 bağımsız milletvekili de meclisin X. döneminde yer almıştır. Bu seçim sonucunda DP'nin milletvekillerinin yaklaşık %93'ünü kazandığı ve önceki dönem milletvekili çıkarma oranı %85,42'yi de geçerek başarısını daha da arttırdığı görülmüştür¹¹⁶.

31 Mart 1954 tarihinde Cumhuriyetçi Millet Partisi'nin¹¹⁷ Genel Başkanı Ahmet Tahtakılıç Isparta'da CMP'nin şubasını açmış ancak 1954'te ki milletvekili seçimine girmemiştir¹¹⁸. Isparta'da X. dönem milletvekili seçimleri, Demokrat Parti, CHP ve bir bağımsız aday arasında geçmiştir¹¹⁹. Demokrat Parti burada 5 milletvekilinin hepsini kazanmıştır¹²⁰. Bu milletvekilleri; Kemal Demiralay, Sait Bilgiç, Tahsin Tola, İrfan Aksu ve Zühtü Hilmi Velibeşe'dir. Mustafa Zühtü Hilmi Velibeşe dışındaki diğer milletvekilleri önceki dönemde de Isparta milletvekilliği yapmışlardır. Ancak Isparta'dan ilk defa milletvekilliğini kazanan Mustafa Zühtü Hilmi Velibeşe olmuştur. Mustafa Zühtü Hilmi Velibeşe'nin özgeçmişi şu şekildedir:

112 55.000 nüfusa kadar olan seçim bölgesinde 1 milletvekili, 55.000'den fazla nüfuslu seçim bölgelerinde ise 55.000'den fazla olan her 40.000 nüfus için 1 milletvekili artmaktadır (T.C. Resmî Gazete, 21 Şubat 1950, Sayı: 7438, s.17801).

113 T.C. Resmî Gazete, 21 Şubat 1950, Sayı: 7438, s.17801.

114 T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, 1950 Genel Nüfus Sayımı, Ankara, 1950, s.7.

115 "Isparta'da Seçimleri Üstün Farkla D.P. Kazandı", *İleri Isparta*, 4 Mayıs 1954, s.1.

116 TUİK, "a.g.e.", s. 9-10.

117 1948'de açılan Millet Partisi (MP)'nin 27 Ocak 1954 tarihinde laikliğe aykırı olduğu öne sürülerek kapatılmasıyla, bu partinin devamı olarak 1954 yılında Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) kurulmuştur. CMP 1958'e kadar faaliyetlerini sürdürmüştür (Limoncuoğlu, Alihan, "Türkiye'de Üçüncü Yolun Başı: Millet Partisi (1948)" *Akademik Hassasiyetler*, Cilt 5, Sayı 10, 2018, s.145-155). Parti yurt genelinde 1954 yılı milletvekili seçimlerinde 5 milletvekili çıkarmış (İleri Isparta, 4 Mayıs 1954, s.1), 1957'de ki milletvekili seçimlerinde 575 oyla %0,7 oy almıştır (TUİK, "a.g.e.", s.57).

118 İleri Isparta, 23 Mart 1954, s.1.

119 TUİK, "a.g.e.", s.57.

120 "Isparta'da Seçimleri Üstün Farkla D.P. Kazandı", *İleri Isparta*, 4 Mayıs 1954, s.1.

Mustafa Zühtü Hilmi VELİBEŞE



1892 yılında İzmir’de doğan Hilmi Velibeşe, Adile Hanım ve Ahmet Hilmi Bey’in oğludur. Hilmi Bey, Selanik Hukuk Okulunu bitirmiştir. İngilizce ve Fransızca bilmektedir. Mezuniyet sonrası Rumeli Vilayetleri Müfettişliğinde tercümanlık, Maliye Bakanlığı Özel Kaleminde mümeyyizlik, Dış İşleri Bakanlığında Bab-ı Ali Hukuk Müşaviri Yardımcılığı görevlerinde bulunmuş ve daha sonra serbest avukatlık yapmıştır¹²¹. Hilmi Velibeşe, meclisin IX. döneminde Ankara Milletvekili seçilmiş¹²² ve bu dönemde İktisat ve Ticaret Bakanlığı görevinde bulunmuştur¹²³. Daha sonra X. dönemde ise DP’den Isparta Milletvekili seçilmiş¹²⁴ ve meclisin bu döneminde Teşkilâtı Esasiye ve Adliye Encümeni Üyeliği görevlerinde bulunmuştur¹²⁵. Hilmi Velibeşe evli ve 2 çocuğa sahip olup, 11.09.1961 tarihinde vefat etmiştir¹²⁶.

1957-1960 Yılları Arasında Isparta’da Siyasi Yaşam ve Milletvekili Seçimleri

27 Ekim 1957 tarihinde yapılacak olan XI. dönem milletvekili genel seçimlerinin öncesinde DP, 1 Haziran 1957 tarihinde 121 delegenin 117’sinin katılımıyla Isparta’da Halk Sinemasında il kongresini yapmıştır. DP’nin kongre başkanlığına Mustafa Bağrıaçık ve ikinci başkanlığa da Sait Bilgiç getirilmiştir. Kongrede idare kurulu raporu Celal Kaya tarafından okunmuştur¹²⁷

Türkiye’de 27 Ekim 1957 tarihinde yapılan genel seçimlerde 610 milletvekili seçilmiş olup, milletvekillerinin çoğunluğunu kazanan yine DP olmuştur. Milletvekili dağılımları şu şekilde olmuştur: DP 424, CHP 178, CMP 4 ve Hürriyet Partisi (HP) 4 milletvekili çıkarmıştır. Bu seçimde DP’nin mecliste temsil ettiği milletvekili oranına bakıldığında; bu oran %69,5 olmuş ve bu önceki dönemde ki DP’nin %93’lük başarısının oldukça gerisinde kalmıştır. CHP ise bu seçimde %29,2 oranında milletvekili kazanmış olup, önceki döneme göre daha iyi başarı göstermiştir¹²⁸.

Isparta’da 1957 milletvekili seçimlerine aynı yılda kurulan Hürriyet Partisi’de katılmıştır¹²⁹. Parti girmiş olduğu tek seçim 1957 milletvekili seçimlerinde Isparta’dan 19265 oy ile %23,5 oy

121 TBMM, “a.g.e”, C.2, s.638.

122 BCA, Fon No 030.1.0.0, Kutu No 78, Dosya No 515, Sıra No 16, Ankara 5 Mayıs 1950, s.3.

123 “TBMM Tutanak Dergisi”, Ankara 15 Aralık 1950, s.233.

124 BCA, Fon No 030.1.0.0, Kutu No 78, Dosya No 515, Sıra No 16, Ankara 5 Mayıs 1950, s.3.

125 “TBMM Zabıt Ceridesi”, Ankara 12 Haziran 1957, s.74.

126 TBMM, “a.g.e”, C.2, s.638.

127 “D.P. İl Kongresi Olgunluk İçinde Geçti”, *Hür Senirkent*, 15 Haziran 1957, s.1.

128 TUİK, “a.g.e.”, s. 10-11.

129 *Hür Senirkent*, 18 Mayıs 1957, s.1.

almış ancak hiç milletvekili çıkaramamıştır¹³⁰. Türkiye genelinde ise Hürriyet Partisi 4 milletvekili çıkarmıştır¹³¹. 24 Kasım 1958 tarihinde partinin kongresinde partinin kapatılıp kapatılmaması görüşülmüş ve oylama yapılmıştır. Oylamada 180 oyun 175'i partinin kapatılmasından yana oy kullanmış olduğundan parti 24 Kasım 1958 tarihinde kapatılmıştır¹³². HP'nin kapatılmasıyla parti mensupları CHP'ye geçmiştir¹³³.

1955 yılı genel nüfus sayımına göre Isparta'nın nüfusu 212.080 olduğu için¹³⁴ Isparta'yı mecliste yine 5 milletvekili temsil etmiş¹³⁵, bu milletvekillerinin hepsini yine Demokrat Parti çıkarmış, CHP ve HP milletvekili çıkaramamıştır. DP'den kazanan milletvekilleri; Kemal Demiralay, Sait Bilgiç, Tevfik Tıǧlı, Hamdi Ongun ve Ali Latifoǧlu olmuştur¹³⁶. 1957 Milletvekili Seçiminde Isparta milletvekili olarak DP'den seçilen; Ali Latifoǧlu, Ahmet Hamdi Ongun ve Mehmet Tevfik Tıǧlı'nın özgeçmişleri şu şekildedir:

ALİ LÂTİFAOĞLU



1921'de Isparta'nın Yalvaç ilçesinde doğan Ali Lâtifoǧlu, Hacı Abdullah Bey ile Şerif Fadime Hanım'ın oğludur. Balıkesir Öğretmen Okulu ve Öğretmen Enstitüsü'nü bitiren Ali Lâtifoǧlu, Hatay'ın Yayla ilçesinde İlkokul öğretmenliği, Mersin ve Afyon Erkek Sanat Enstitülerinde toplu dersler öğretmenliği yapmıştır. Evli ve 4 çocuǧu olan Ali Lâtifoǧlu¹³⁷, XI. dönemde DP'den Isparta Milletvekili seçilmiş olup¹³⁸, 28 Ağustos 1994 tarihinde vefat etmiştir¹³⁹.

130 TUİK, "a.g.e.", s.57.

131 Hür Senirkent, 29 Ekim 1957, s.1.

132 Çakmak, Diren, "Türk Siyasal Yaşamında Bir Muhalefet Partisi Örneği: Hürriyet Partisi (1955-1958)", *Gazi Akademik Bakış*, Cilt 2, Sayı 3, 2008, s.183-184.

133 Yücel, M. S., "Menderes Dönemindeki Gelişmeler", Editör: Güzel, Hasan Celal, *Genel Türk Tarihi (Cilt 9)* içinde, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s.35.

134 DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı, Ankara, 2000, s.45.

135 "Isparta'da Seçimleri D.P. 10409 Rey Farkı İle Kazandı", *Hür Senirkent*, 29 Ekim 1957, s.1.

136 "Isparta'da Seçimleri D.P. 10409 Rey Farkı İle Kazandı", *Hür Senirkent*, 29 Ekim 1957, s.1.

137 TBMM, "a.g.e", C.2, s.719.

138 "Isparta'da Seçimleri D.P. 10409 Rey Farkı İle Kazandı", *Hür Senirkent*, 29 Ekim 1957, s.1.

139 TBMM, "a.g.e", C.2, s.719.

Ahmet Hamdi ONGUN

1894 yılında Mersin’de doğan Hamdi Ongun, Ayşe Hanım ve Ali Rıza Bey’in oğludur. İstanbul Posta ve Telgraf Yüksekokulu’nu bitirmiş olup Fransızca bilmektedir. Ziraat, Hukuk ve Maliye alanlarının yanı sıra İstiklâl Savaşında askeriyede de görev alan Hamdi Ongun, Adana Bölgesinde Telgraf Subaylığı ve Üsteğmenlik, Ankara Muhabere Taburunda Subaylık yapmıştır. Ayrıca, Mersin Liman Şirketi Denetçiliği, Belediye Meclis Üyeliği, İl Genel Meclisi Üyeliği ve Daimî Üyeliği görevleri de yapan Hamdi Ongun, IV. dönemde Mersin’den milletvekili seçilmiş¹⁴⁰ ve bu dönemde mecliste Maliye Encümen Üyeliği¹⁴¹, Kütüphane Encümeni Üyeliği¹⁴² ve Divân-ı Riyâset Kâtipliği görevlerinde bulunmuştur. TBMM’nin V. döneminde İçel’den milletvekili seçilen¹⁴³ Hamdi Ongun meclisin XI. döneminde ise DP’den Isparta milletvekilli seçilmiştir¹⁴⁴. Evli ve 5 çocuğu olan Hamdi Ongun, 23 Eylül 1986 tarihinde vefat etmiştir¹⁴⁵.

Mehmet Tefvik TIĞLI

1903’de Isparta’nın Eğirdir ilçesinde doğan Tefvik Tıgılı’nın babası Hüseyin Hüsnü Bey, annesi Vesile Hanım’dır. Arapça ve İngilizce bilen Tefvik Tıgılı, eğitimcidir. Öğretmenliğin yanı sıra okullarda müdür yardımcılığı görevinde de bulunmuştur. Ayrıca Ulaştırma Bakanlığı Muharebe ve Mürasele Müşaviri ve Teftiş Heyeti Memurluğu ve Şefliği, PTT Umum Müdürlüğünde Sağlık Yardım Sandığı Müdürlüğü, Devlet Hava Yolları Hasılat Müdür Yardımcılığı ve Levazım Müdürlüğü, Eğirdir ve Çevresi Yardım Derneğinin Kuruculuğu, Köylüyü Okutma Dernek Başkanlığı ve Şeker

140 TBMM, “a.g.e”, C.2, s.719.

141 “TBMM Zabıt Ceridesi”, Ankara 9 Mayıs 1931, s.28.

142 “TBMM Zabıt Ceridesi”, Ankara 7 Kasım 1932, s.9.

143 TBMM, “a.g.e”, C.2, s.719.

144 “Isparta’da Seçimleri D.P. 10409 Rey Farkı İle Kazandı”, *Hür Senirkent*, 29 Ekim 1957, s.1.

145 TBMM, “a.g.e”, C.2, s.719.

Şirketi Yayın Müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur ¹⁴⁶. TBMM'nin XI. döneminde DP'den Isparta milletvekili seçilen ¹⁴⁷ Tefik Tıǧlı, evli ve 4 çocuk babasıdır. 5 Temmuz 1981 tarihinde vefat etmiştir ¹⁴⁸.

Sonuç

Cumhuriyet'in ilanından sonra tek partili siyaset ile devam eden Türkiye'de, çok partili siyasete geçmek için 1924'te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve 1930'da Serbest Cumhuriyet Fırkası denemeleri olmuş ancak bu denemelerden istenen elde edilememiştir. 1945 yılına gelindiğinde Milli Kalkınma Partisi (MKP) kurulmuş ve böylece 21 Temmuz 1946 tarihinde yapılacak milletvekili seçimlerinde çok partili siyasete geçişin sinyalleri verilmeye başlanmıştır. Daha sonra ise 7 Ocak 1946 tarihinde Demokrat Parti (DP)'nin kurulmasıyla birlikte 21 Temmuz 1946 tarihinde yapılan milletvekili seçim yarışına CHP dışında, MKP ve DP de katılmıştır. 1946 milletvekili seçim sonucunda Türkiye genelinde 465 milletvekilinin 397'sini CHP, 61'ini DP ve 7'sini bağımsız adaylar kazanmıştır. Bu seçim sonuçlarına göre; mecliste milletvekillerin %85,38'ini CHP temsil ederken %13,12'sini DP temsil etmiştir. Bu seçimde CHP'nin milletvekili sayısının oldukça gerisinde milletvekili çıkararak DP'nin 61 milletvekili çıkarması girmiş olduğu ilk seçimi olduğu düşünüldüğünde gayet başarılı olduğu görülmektedir. Isparta'da ise 1946 milletvekilli seçimi yarışı CHP ve DP arasında olmuş olup, bu seçimde 5 milletvekilinin hepsini CHP kazanmıştır.

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan IX. dönem milletvekili seçimlerine bakıldığında; 487 milletvekilinin 416'sını DP, 69'unu CHP, 1'ini Millet Partisi (MP) ve 1'ini de bağımsız aday kazanmıştır. DP'nin katılmış olduğu ikinci milletvekili seçimi olan 1950 milletvekili seçiminde DP, milletvekillerinin %85,42'sini kazanarak büyük başarı gösterirken, CHP'nin milletvekili kazanma oranı %14,17 de kalmıştır. Bu seçimde DP, önceki dönem milletvekili seçimine göre büyük başarı gösterirken CHP'nin ise milletvekili sayısı önceki döneme göre oldukça düşmüştür. DP, bu seçimde Türkiye genelinde olduğu gibi Isparta'da da büyük başarı göstermiş ve 5 milletvekilinin tamamını kazanmıştır.

2 Mayıs 1954 tarihinde gerçekleşen X. dönem milletvekili seçimlerinde; 541 milletvekilinin 503'ünü DP kazanarak, TBMM'nin IX. döneminde olduğu gibi milletvekillerinin çoğunluğunu X. dönemde de elde etmiştir. Diğer milletvekillerin 31'ini CHP, 5'ini CMP ve 5'ini de bağımsız adaylar kazanmıştır. Bu seçim sonucuna göre; meclise seçilen milletvekillerinin yaklaşık %93'ünü DP kazanmış ve DP bir önceki dönem milletvekili çıkarma oranı %85,42'yi de geçerek başarısını daha da arttırmıştır. Isparta'da ise bu seçim DP, CHP ve bir bağımsız aday arasında geçmiş ve DP 5 milletvekilinin tamamını kazanmıştır.

27 Ekim 1957 tarihinde yapılan XI. dönem milletvekilli genel seçimlerinde ise, seçilen milletvekili sayısı 610 olmuş ve DP, milletvekillerin 424'ünü kazanarak meclisteki çoğunluğu bu dönemde de sağlamıştır. Meclise milletvekili gönderen diğer partiler ise; 178 milletvekilli ile CHP, 4'er milletvekili ile CMP ve Hürriyet Partisi (HP) olmuştur. DP'nin mecliste temsil ettiği

146 TBMM, "a.g.e", C.2, s.719.

147 "Isparta'da Seçimleri D.P. 10409 Rey Farkı İle Kazandı", *Hür Senirkent*, 29 Ekim 1957, s.1.

148 TBMM, "a.g.e", C.2, s.719.

milletvekili oranı ise bir önceki döneme göre düşerek %69,5 olmuş ve oran önceki dönemde ki %93'lük başarısına göre oldukça düşmüştür. CHP'ye bakıldığında; bu seçimde %29,2 oranında milletvekili kazanmıştır. CHP bu oranla mecliste üstünlük sağlayamasa da önceki döneme göre daha çok başarılı olmuştur. DP'nin milletvekili sayısı ise önceki döneme göre Türkiye genelinde düşmesine rağmen Isparta'da bu dönemde de yine 5 milletvekilinin tamamını DP kazanmıştır. Çok partili siyasete geçişin ardından 1960 ihtilaline kadar Türkiye'nin siyasetinde önemli rol oynayan DP, Isparta'da da DP 1950, 1954 ve 1957 seçimlerinde 5 milletvekilinin hepsini kazanarak büyük başarı göstermiştir.

1946-1960 yılları arasında 175.001-215.000 arasında nüfusu bulunan Isparta'yı milletvekili seçme kanunu gereğince meclisin her bir döneminde 5 milletvekili temsil etmiştir. 1946-1960 döneminde 14 farklı kişi Isparta milletvekilliği yapmıştır. 1946-1960 döneminde Isparta milletvekillerine bakıldığında; 1946-1950 yılları arasında Rıfat Güllü, Mehmet Sait Köksal, Mehmet Şevki Yalvaç, Kâzım Aydar ve Ahmet Kemalettin Turan olurken 1950-1954 döneminde Sait Bilgiç, Dr. Tahsin Tola, Dr. İrfan Aksu, Reşit Turgut ve Kemal Demiralay, 1954-1957 yılları arasında Kemal Demiralay, Sait Bilgiç, Tahsin Tola, İrfan Aksu ve Zühtü Hilmi Velibeşe ve 1957-1960 döneminde ise Kemal Demiralay, Sait Bilgiç, Tefvik Tığlı, Hamdi Ongun ve Ali Latifoğlu milletvekilliği yapmıştır. Buradan görülmektedir ki; 1946-1950 dönemi düşünüldüğünde Isparta'yı TBMM'de en uzun süre temsil eden Kemal Demiralay ve Sait Bilgiç olup, DP'nin iktidarlığı döneminde 3 dönem boyunca Isparta milletvekilliği yapmışlardır. Onlardan sonra da Tahsin Tola 1950-1954 ve 1954-1957 yılları arasında 2 dönem boyunca TBMM'de Isparta'yı temsil etmiştir.

Bu milletvekillerinin mesleklerine bakıldığında; hukukçu, doktor, öğretmen, kaymakam, vali yardımcısı, müfettiş, mühendis, subay, tercüman, muhasebeci, memurluk gibi mesleklerin yanı sıra basın işleri, matbaacılık, ticaret ve tüccarlık ile de uğraşanlar olmuştur. Ayrıca, bazı milletvekillerinin birden fazla meslek ile uğraştığı da görülmüştür. Bu milletvekillerinden lise mezunu olan Ahmet Kemalettin Demiralay dışında diğer tüm milletvekillileri üniversite mezunudur. Kemalettin Demiralay tüccarlık ve ticaret ile uğraşmasının yanı sıra 1946-1947 yılları arasında Isparta Belediye Başkanlığı görevinde de bulunmuştur.

1946 yılında çok partili siyasete geçişle birlikte ülkenin siyasetinde önemli yere sahip olan DP'nin siyasi yaşamı, 27 Mayıs 1960 tarihinde gerçekleştirilen bir askeri darbe ile son bulmuş ve ülkenin her yerinde olduğu gibi Isparta DP şubesi de kapatılmıştır.

Kaynaklar

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

BCA, Fon No 030.10.0.0, Kutu No 77, Dosya No 510, Sıra No 20, Ankara 26 Mayıs 1950.

BCA, Fon No: 030.1.0.0, Kutu No: 78, Dosya No: 515, Sıra No: 16, Ankara 5 Mayıs 1950.

BCA, Fon No 490.1.0.0, Kutu No 412, Dosya No 1732, Sıra No 1, Ankara 11 Aralık 1947.

BCA, Fon No 030.10.0.0, Kutu No 76, Dosya No 500, Sıra No 1, Ankara 4 Nisan 1939.

BCA, Fon No 490.1.0.0, Kutu No 1324, Dosya No 395, Sıra No 1, Ankara 26 Nisan 1950.

BCA, Fon No 490.1.0.0, Kutu No 2019, Dosya No 33, Sıra No 1, Ankara 26 Ekim 1950.

BCA, Fon No 030.11.1.0, Kutu No 184, Dosya No 22, Sıra No 4, Ankara 25 Haziran 1946.

Resmi Yayınlar

Isparta Valiliği 1967 İl Yıllığı, Isparta 1967.

“TBMM Tutanak Dergisi”, Ankara 11 Kasım 1946.

“TBMM Tutanak Dergisi”, Ankara 5 Haziran 1947.

“TBMM Tutanak Dergisi”, Ankara 12 Ağustos 1946.

“TBMM Tutanak Dergisi”, Ankara 15 Aralık 1950.

“TBMM Tutanak Dergisi”, Ankara 2 Nisan 1952.

“TBMM Zabıt Ceridesi”, Ankara 9 Mayıs 1931.

“TBMM Zabıt Ceridesi”, Ankara 7 Kasım 1932.

“TBMM Zabıt Ceridesi”, Cilt 2, Devre 7, Ankara 3 Mayıs 1943.

“TBMM Zabıt Ceridesi”, Ankara 31 Mart 1934.

“TBMM Zabıt Ceridesi”, Ankara 9 Mayıs 1938.

TBMM Zabıt Ceridesi, Ankara 12 Haziran 1957.

T.C. Resmî Gazete, 6 Haziran 1946, Sayı: 6326, s.10701; Isparta, 12 Haziran 1946.

T.C. Resmî Gazete, 21 Şubat 1950, Sayı: 7438.

Gazeteler

“Celal Bayar Isparta’ya geldi”, *Isparta*, 27 Ekim 1948.

“CHP’liler parti mücadeleye bayrağını açtılar”, *Yalvaç*, 6 Nisan 1954.

“D.P. İl Kongresi” *Demokrat Isparta*, 16 Mayıs 1951.

“D.P. Kongreleri Başladı”, *Demokrat Isparta*, 28 Kasım 1951.

“D.P. İl Kongresi Olgunluk İçinde Geçti”, *Hür Senirkent*, 15 Haziran 1957.

“D.P. İlçe Kongresi Yapıldı”, *Demokrat Isparta*, 25 Nisan 1952.

“D.P. Müfettişlerimiz Teftişlerine Başladı”, *Demokrat Isparta*, 15 Mart 1950.

Demokrat Isparta, 28 Ocak 1953.

“Demokrat Parti kongresi”, *Demokrat Isparta*, 25 Nisan 1952.

“D.P. Yeni İl İdare Kurulu”, *Demokrat Isparta*, 30 Mayıs 1951.

“Gelenler-Gidenler”, *Isparta*, 20 Kasım 1946.

“Gelenler”, *Isparta*, 18 Aralık 1946.

“Gelenler”, *Isparta*, 25 Haziran 1947.

Hür Senirkent, 18 Mayıs 1957, s.1.

Hür Senirkent, 29 Ekim 1957, s.1.

- “İsparta’da D.P.’nin ve CHP’nin adayları”, *Yalvaç*, 17 Nisan 1954.
- “İsparta D.Parti idare heyeti toptan istifa etti”, *Yalvaç*, 10 Haziran 1954.
- “İsparta’da Hürriyet Partisi kuruldu”, *Hür Senirkent*, 18 Mayıs 1957.
- “İsparta Merkez İlçesi Seçim Kurulu Başkanlığından”, *Demokrat İsparta*, 3 Mayıs 1950.
- “İsparta’da Seçimleri D.P. 10409 Rey Farkı ile Kazandı”, *Hür Senirkent*, 29 Ekim 1957.
- “İsparta’da Seçimleri Üstün Farkla D.P. Kazandı”, *İleri İsparta*, 4 Mayıs 1954.
- İsparta*, 7 Nisan 1948.
- İsparta Postası*, 12 Mart 1961.
- “İl Genel Meclisi Çalışmalarına Başladı”, *İsparta*, 15 Eylül 1948.
- “İl Genel Meclisi Mesaisine Başladı”, *Demokrat İsparta*, 19 Aralık 1951.
- İleri İsparta*, 4 Mayıs 1954.
- İleri İsparta*, 23 Mart 1954.
- “Kısmi Milletvekili Seçimleri”, *İsparta*, 20 Ekim 1948.
- “Milletvekillerimiz Ankara’ya Hareket Etti”, *İsparta*, 6 Ekim 1948.
- “Milletvekili Seçimi”, *İsparta*, 24 Temmuz 1946.
- “Milletvekillerimiz Seçmenleri Arasında”, *İsparta*, 24 Eylül 1947.
- “Parti Başkanlığına Dair Gelen Emirler ve Bunun Üzerine Vilayetin Tamimleri”, *İsparta*, 12 Temmuz 1939.
- “Partiyi kuranlar”, *İsparta*, 24 Nisan 1946.
- Sait Bilgiç Meclis Divan Katipliğine Seçildi”, *Demokrat İsparta*, 7 Kasım 1951.
- “Sütçüler Seyahati”, *Demokrat İsparta*, 11 Temmuz 1951.
- “Tam isabetli bir seçim”, *İsparta*, 7 Ağustos 1946.
- “T.B.M. Meclisi”, *Demokrat İsparta*, 15 Ağustos 1951.
- “Valimiz Merkez Muhtarlarına da Deçimdeki Kanuni Görevlerini İzah Etti”, *İsparta*, 19 Haziran 1946.
- “Valimizin Teftiş Gezileri”, *İsparta*, 12 Haziran 1946.
- “Vilayetimiz D. Parti Adayları Belli Oldu”, *Demokrat İsparta*, 19 Nisan 1950.
- “1952’de İsparta’ya neler yapılacak”, *Demokrat İsparta*, 5 Aralık 1951.
- Araştırma ve İnceleme Eserler
- Armağan, Servet, “Türkiye’de Parlamento Seçimleri”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt 33, Sayı 3-4, 1967.
- Balkaya, İhsan Sabri, “İsparta’da SCF kurulma çalışmaları”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Cilt 12, Sayı 30, 2006.
- Bilgiç, Sait, *Hatıralarım*, Akasya Kitap, Ankara 2007.

Böcüzade, Süleyman Sami , *Kuruluşundan bugüne kadar Isparta tarihi*. (Çev. Suat Seren), Serenler Yayınları, İstanbul 1983.

Çakan, Işıl, *Türk Parlamento Tarihinde II. Meclis*, Çağdaş Yayınları, İstanbul 1999.

Çakmak, Diren, “Türk Siyasal Yaşamında Bir Muhalefet Partisi Örneği: Hürriyet Partisi (1955-1958)”, *Gazi Akademik Bakış*, Cilt 2, Sayı 3, 2008.

Çoker, Fahri, *Türk parlamento tarihi, Milli Mücadele ve TBMM, I. Dönem 1919-1923*, Cilt 1, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1994.

DİE, *2000 Genel Nüfus Sayımı*, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara, 2000.

Eraslan, Cezmi, “Siyasi Alanda Yapılan İnkılaplar”, Durmuş Yalçın, Yaşar Akbıyık, Yücel Özkaya, vd., *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Cilt II, Ankara, 2002.

Ertem, Barış, “Siyasal bir muhalafet denemesi olarak Serbest Cumhuriyet Fırkası”, *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, 2010.

Gül, Hüseyin Hakan M. Kiriş, “Geçmişten günümüze yönetsel ve siyasal özellikleriyle Isparta”, Hüseyin Gül ve Songül Boybeyi, Geçmişten günümüze Isparta, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2009.

“Isparta”, *Yurt Ansiklopedisi Türkiye İl İl Dünyü Bugünü Yarını*, Cilt 5, Anadolu Yayıncılık, İstanbul 1982.

Limoncuoğlu, Alihan, “Türkiye’de üçüncü yolun başı: Millet Partisi (1948)”, *Akademik Hassasiyetler*, Cilt 5, Sayı 10, 2018.

Olgun, Kenan, “Türkiye’de Cumhuriyetin İlanından 1950’ye Genel Seçim Uygulamaları”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* Cilt 27, Sayı 79, 2011.

Özalper, Mehmet, “Bir Muhalefet Partisinin İlgası: Terakkiperver Cumhuriyet”, *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, 2014.

TBMM, *TBMM Albümü 1920-2010*, Cilt 1, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü, Ankara 2010.

TBMM, “TBMM Albümü 1920-2010”, Cilt 2, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü, Ankara 2010.

T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *21 Ekim 1945 Genel Nüfus Sayımı*, Ankara, 1950.

T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *1950 Genel Nüfus Sayımı*, Ankara, 1950.

TUİK, *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011*, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara, 2012.

Tuncay, Mete, *Türkiye Cumhuriyeti’nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1999.

Yücel, M. S., “Menderes Dönemindeki Gelişmeler”, Editör: Güzel, Hasan Celal, *Genel Türk Tarihi (Cilt 9)* içinde, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

İnternet Kaynakları

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/eski-milletvekili-irfan-aksu-topraga-verildi-13155339>.